

УДК 811.161.2'38:821.161.2-312.4.09(092)Даш[045]
DOI: <https://doi.org/10.31499/2415-8828.1.2026.356361>

Олена Дуденко* , Анна Крилова**

ПОРІВНЯННЯ ЯК КОНСТИТУЕНТ ДЕТЕКТИВНОГО ДИСКУРСУ ЛЮКО ДАШВАР

У статті проаналізовано структурно-функційні особливості порівнянь у романі Люко Дашвар «СпаДок». З-поміж 325 порівняльних конструкцій, зафіксованих у тексті, виокремлено кілька типів: безсполучникові порівняння, порівняльні присудки, порівняльні звороти та підрядні речення. Встановлено їх структуру та виконувані функції. Відзначено майстерність письменниці у використанні порівнянь.

Ключові слова: порівняння, порівняльна конструкція, компаративема, фразеологізоване порівняння, індивідуально-авторські порівняння.

Dudenko Olena, Krylova Anna. Comparison as a constituent of Liuko Dashvar's detective discourse.

Liuko Dashvar's novel SpADok (Legacy) was published at the end of 2023 and belongs to the detective genre. However, it is interesting not only for its content but also for its form. The language of the novel is extremely expressive: it contains many interrogative, exclamatory, and incomplete sentences, as well as non-standard vocabulary (slang, colloquialisms, and even profanity). There are also many comparative constructions. This article is devoted to them.

The aim of this article is to clarify the structural and functional features of comparisons in the novel. The main research methods are descriptive, structural, contextual, functional and statistical.

The research material consists of 325 comparative constructions selected from the text of the novel. Several types of comparisons are distinguished: non-conjunctive comparisons (31), comparative predicates (15), comparative phrases (135) and subordinate clauses (154). Their structure and functions have been established. In order to distinguish between comparative phrases and incomplete subordinate clauses, the authors use transformation techniques.

It is noted that, along with traditional comparisons, the writer uses stylistically marked comparisons that have authorial specificity, sometimes unexpected and non-trivial. They add expressiveness to the discourse (figurative-expressive function), help to characterize the appearance of characters, their actions, states, and life situations (descriptive and characterizing functions), and express the author's attitude towards the characters (evaluative function). The writer reinforces the role of comparisons with contextual linguistic surroundings – lexemes with evaluative semantics, phraseological units, allusions, etc.

As for the author's preferences for connectives, we can note that she most often uses the comparative conjunction 'наче (/náche/)', less often uses the conjunctions 'як (/yak/)' and 'ніби (/niby/)', and occasionally uses 'мов (/mov/)' and 'ніж (/nizh/)'.

The writer's skill in using comparative constructions of various structures is noted.

Keywords: comparison, comparative construction, comparative unit, phraseological comparison, individual author's comparisons.

Роман Ірини Чернової «СпаДок» з'явився друком наприкінці 2023 року. У розпал нинішньої війни, а сам задум, як стверджує авторка, визрів якраз у її перший день, 24 лютого 2022 р. Події роману розгортаються упродовж тижня, завершуючись саме на початку війни. Хоча історія родини Гната Курогана, якому в романі виповнюється 88 років, постає перед читачем повністю, охоплюючи радянський період, пострадянський час, аж до пекельної дати. За словами письменниці (у численних інтерв'ю з грудня 2023 р.), у цей день відбулося «остаточне прощання з радянським минулим».

За жанром роман – детектив, так визначає його і авторка: «Сюжетно та за жанром там дуже чітка детективна лінія» (Дашвар, 2023). Російсько-українські нащадки Гната Курогана за спадок ладні повбивати один одного. І вбивають.

У романі – складне переплетення доль, минулого і сучасного, глибоких емоцій і почуттів. Гостра і карколомна детективна історія захоплює читача з першої сторінки і до останньої. І в цьому заслуга не лише непередбачуваного сюжету, а й мови роману. Справді, любителям творчості Ірини Чернової (Люко Дашвар) трохи незвично бачити на сторінках у такій кількості вульгаризми (про ненормативну лексику попереджають ще на початку, поряд з анотацією до книги), сленгізми, росіянізми, просторіччя – субстандартну лексику, яка просочується в літературний вокабуляр, змішується з ним, демонструючи мовний портрет героїв роману. І це не випадково: так само, як стверджує письменниця, «у наш СПАДОК проліз московський АД. Згодом назвався радянським, потім знову русським» (Спадок, с. 7).

Окрім того, у романі багато експресивних засобів: окличних, питальних, неповних, обірваних речень, а ще порівняльних конструкцій. Сама письменниця зізнається: «Працюю над кожним словом, намагаюся забирати зайві слова у реченнях. Щоб ці речення були динамічними, короткими і влучними» (Дашвар, 2025).

* Олена Дуденко, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань, Україна); e-mail: nusik2009@meta.ua.

** Анна Крилова, здобувачка вищої освіти магістерського рівня ОПП «Середня освіта (Українська мова і література. Мова і література (польська))» факультету філології та журналістики, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (Умань, Україна); e-mail: akrlova720@gmail.com.

Порівняння в романі – не для краси, а **важливий інструмент у розкритті характерів, сюжету і створенні емоційного зв'язку з читачем** (виокремлення наше – *О. Д., А. К.*). Саме їхній характеристиці присвячуємо своє дослідження.

Про порівняння Люко Дашвар написано небагато праць, до прикладу: у статті Ю. Вороніної розглянуто порівняльні конструкції роману «Село не люди» (Вороніна, 2011); у праці О. Дуденко і Т. Жили охарактеризовано безсполучникові і сполучникові порівняння у романах «ПоКров» та «Мати все» (Дуденко & Жила, 2017); у розвідці Г. Горби описано засоби вираження порівнянь у романі «Рай.Центр» (Горба, 2012).

Проте компаративеми в романі «СпАДок» ще не були предметом окремого дослідження, що й зумовлює **актуальність** пропонованої розвідки. Її **мета** – проаналізувати структурні й функційні особливості порівнянь у мові названого роману, з'ясувати співвідношення традиційного й індивідуального в їх використанні.

Основними **методами** дослідження є описовий, структурний, контекстуальний, функціональний і статистичний. **Матеріал** дослідження становлять 325 порівняльних конструкцій, дібраних із тексту роману (Спадок).

Зазначимо, що вітчизняні мовознавці активно досліджують порівняння як структурно-стилістичний компонент художнього тексту, зокрема, у сучасній українській прозі (Голоух, 1996) та поезії (Павлюк, 2011), зосібна в ідіостилі Уласа Самчука (Бабій, 2005), Григора Тютюнника (Звягіна, 2015), Валерія Шевчука (Конторчук, 2010), Михайла Коцюбинського (Марчук, 2002), Тараса Шевченка (Межов, 2014), Лесі Українки (Межов, 2006), Сидора Воробкевича (Шатілова, 2023), Надійки Гербіш (Донік, 2018), Юрія Винничука (Рошко & Мірченко, 2023) та ін. Предметом розгляду стають граматичні, семантичні, функційно-стилістичні особливості компаративем, якими користуються митці у своїй творчості. Нас зацікавили порівняльні конструкції в романі «СпАДок», адже вони ще не були предметом спеціального дослідження.

У романі зафіксовано 325 порівняльних конструкцій. Вони різні за структурою, семантикою, але, як завжди в Люко Дашвар, яскраві. Саме вони допомагають творити образи, увиразнюють мовні партії, оповідь наратора.

З-поміж виділених конструкцій можна виокремити 31 безсполучникове порівняння, 15 порівняльних присудків, 125 порівняльних зворотів (порівняння, що виконують роль другорядних членів – обставин (95), означень (20), навіть додатків (10)), і ще 154 порівняння із структурою речення. Їхню характеристику пропонуємо нижче.

До безсполучникових порівнянь ще 1959 р. І. Кучеренко зараховував 3 групи конструкцій, виражених: 1) орудним порівняльним відмінком іменників; 2) прислівниковою формою з префіксом *по-* й суфіксами *-ому-*, *-ему-* *-и-*; 3) іменниками зі словами-зв'язками *здаватися*, *нагадувати*, *скидатися*, *схожий*, *подібний* (Кучеренко, 1959, с. 8).

У романі нами зафіксовано всі різновиди безсполучникових порівнянь, причому найбільше компаративем першої групи (16), у яких об'єкт порівняння виражений іменником в О. в. однини. За специфікою семантико-синтаксичного взаємозв'язку між суб'єктом, об'єктом та основою порівняння можемо виокремити кілька підгруп компаративем, у яких об'єктом порівняння є:

1) назви тварин, напр.: «*Насупився сичем*» (Спадок, с. 382); «*...тривога підлою зміюкою під шкіру*» (Спадок, с. 316); «*Випурхнула зі свекрового кабінету метеликом, вітерцем, легкою натхненною птахою...*» (Спадок, с. 258);

2) назви рослин та їх частин, напр.: «*...слідчий ... не виганяв з вітальні інших підозрюваних – тремтіли купкою осіннього листя*» (Спадок, с. 214);

3) назви явищ та об'єктів природи: «*Сиділа каменем...*» (Спадок, с. 263); «*...промайнула променем*» (Спадок, с. 339); «*Невтримною хвилею, буревієм, зливою, з тваринною люттю вчепилася б чоловікові в лице*» (Спадок, с. 232);

4) назви істот: «*Почувається хазяйкою...*» (Спадок, с. 379); «*Комсомолец усміхнувся дияволом...*» (Спадок, с. 455) та ін.

До другої групи, з префіксом *по-*, належать 7 фіксацій, напр.: «*... вив по-бабськи верескливо*» (Спадок, с. 477); «*Віктор по-хазяйськи розвалився у кріслі...*» (95); «*...шипів по-змійному хижо*» (Спадок, с. 22).

У третій групі порівняльних конструкцій (їх 8) компаративеми вказують на 1) схожість, напр.: «*... ящик, схожий на вінтажну коробку для сигар...*» (Спадок, с. 246); 2) подібність: «*Новий будинок із баштами здавався точнісінькою копією грайнянського санаторію для дітей з психоневрологічними захворюваннями...*» (Спадок, с. 38).

Порівняльними зворотами (навіть за шкільною програмою) вважають конструкції, які виконують певну роль у простому реченні – порівняльного присудка та другорядного члена (здебільшого обставини чи означення).

У романі зафіксовано 15 порівняльних присудків. У них показником порівняння є не сполучник, а порівняльна частка. Зазначимо, що у структурі аналізованих присудків є різні частки: **наче, ніби, як, мов, немов**. Авторка використала навіть рідковживану порівняльну частку **що**, похідну від порівняльного сполучника («*Старий – що тобі мертвий*» (Спадок, с. 443)).

За структурою порівняльні присудки переважно складені іменні (11), лише кілька є дієслівними (напр.: «*Та він ніби свідомість не втрачає...*» (Спадок, с. 289) (втрачати свідомість=непритомніти)). З-поміж іменних можемо виділити ті, що виражаються: 1) іменником у Н. в.: «*Я – як солдат*» (Спадок, с. 386); 2) словосполученням: «*Наче я тобі Кейт Міддлтон*» (Спадок, с. 107); 3) іменниково-прийменниковою формою: «*...дивився у протилежний бік – у вітальню з розчахнутими дверима, яка – мов на долоні*» (Спадок, с. 256); 4) прикметниками у Н. в.: «*Тато – як живий!*» (Спадок, с. 81).

Визначено 20 порівнянь, яким відвели роль означення. Усі вони залежать від прикметника, а тому підсилюють його ознаку шляхом порівняння. Саме ця ознака і є основою порівняння суб'єкта і об'єкта.

Серед цих порівнянь вирізняються стійкі, фольклорні, зокрема: «*Бо у разі розлучення ви лишаєтеся бідною, як церковна миша*» (Спадок, с. 253); «*Мамо, ти біла. Як крейда*» (Спадок, с. 259). Близькими до них є порівняння, які є стереотипними, але авторка додає до них окремих штрихів, увиразнює, напр.: «*...Голопус швидко розсікав темний як провінційна ніч службовий коридор сільського Будинку культури...*» (Спадок, с. 32) (оказіональним є прикметник **провінційна**); «*...всередині має бути... кавун. Круглий, як футбольний м'яч, стиглий, тріснутий*» (Спадок, с. 12) (лексема **футбольний** удокладнює).

Привертають увагу компаративеми, у яких суб'єктом порівняння стало лице, об'єктом порівняння – ікона, зате основа порівнянь різна: «*Підвелася, ...війнула волоссям, відкриваючи чисте, мов з ікони, лице*» (Спадок, с. 339); «*...горда, стримана Анна Куроган – сумне лице, як з ікони, очі – бездоння...*» (Спадок, с. 8).

Вирізняються з-поміж інших порівняння, які стилістично марковані, мають авторську специфіку, часом несподівану, нетривіальну, напр.: «*Архітектор відкинув ковдру, підвівся: високий, сухий, як зимова гілка...*» (Спадок, с. 245); «*Проста (версія), як бутерброд із шинкою на сніданок, але така ж надійна, як бутерброд. Вбивство за борги...*» (Спадок, с. 290); «*Почалося у Гната сите й липке, як полуничний кисіль, спецжиття, бо все у ньому відтепер стало спец: спецчерга, ... спецмагазини, спецсанаторії...*» (Спадок, с. 463).

Не завжди просто відрізнити такі порівняння від неповних порівняльних речень. Візьмімо приклад: «*От хоча б Ромку відволікти, бо набундючений, як цей зимовий день*» (Спадок, с. 368). Іменник **день** – у ролі об'єкта порівняння. Він міг би бути підметом, якби можна було «позичити» з головного речення присудок (*набундючений*). Вийде: *як цей зимовий день набундючений*. Проте така ознака притаманна більше істотам. Тому приймаємо порівняння за порівняльний зворот у ролі означення.

Простими за структурою, але досить образними є порівняння, що характеризують зовнішність персонажів: «*Така гарна й чарівна, наче русалка яка чи чаклунка...*» (Спадок, с. 451); «*...з...пронизливими, великими, мов усесвіт, вологими очима*» (Спадок, с. 375); «*...Анна бачила лиш напружене, мов чуже, лице чоловіка*» (Спадок, с. 377). Отже, можемо підсумувати, що авторка використовує як фольклорні порівняння-означення, так і оригінальні, несподівані, а також звичайні, буденні.

З 10 порівнянь належать до порівнянь-додатків, хоча вони й не прозорі (С. Рошко і М. Мірченко відводять таким порівнянням функцію обставини міри й ступеня (Рошко & Мірченко, 2023, с. 51)). Мають специфічну структуру: ознаку порівняння іменує прикметник / прислівник вищого ступеня, показником слугує порівняльно-зіставний сполучник **ніж**. На межі компаративної сполуки хочеться поставити запитання (за що? за кого?). Саме це запитання формально визначило роль додатка. Покажемо на прикладах: «*Тобі ж цікавіше, ніж мені!*» (Спадок, с. 13); «*Ви для мене – більше, ніж свекор. Більше, ніж людина. Справжній батько*» (Спадок, с. 246).

Сюди ж зараховуємо кілька порівнянь, де об'єкт порівняння виражений інфінітивом (роль додатка є властивою йому), напр.: «*Не придумала нічого кращого, ніж зачинитися у своїй кімнаті...*» (Спадок, с. 263).

Порівняльні звороти в ролі обставин способу дії становлять майже третину від усіх зафіксованих нами компаративем – 95. Усі вони відповідають на запитання (як?), проте різняться способом вираження. Зокрема, виражені:

- прислівниками (до 10): «Редька схлипнув, **наче востаннє...**» (Спадок, с. 46); «Підкорегуємо, **як завжди**» (Спадок, с. 73);

- іменниками в Н. в. Їх відмежовуємо від підметів неповних підрядних порівняльних речень. Зауважимо: об'єкт порівняння – обставина позначає не конкретний предмет, а загальний, представника класу однорідних предметів. Водночас застосовуємо прийоми-перетворення: пробуємо замінити орудним порівняльним або прислівником, напр.: «Розревуся, **як дурена, і все**» (Спадок, с. 260) (=по-дурному); «Жив, **як виродок, помер, як...**» (Спадок, с. 265) (=виродком); «Поводишся, **як хазяйка...**» (Спадок, с. 80) (=по-хазяйськи); «...житимемо, **як ті царі**» (Спадок, с. 456) (=по-царськи);

- іменниками у непрямих відмінках із залежними словами або без них: «...почне всім роздавати накази, **немов нагороди**» (Спадок, с. 296); «Мовчать, **мов на похороні**» (Спадок, с. 291); «...все партією прикривався, **як листком фіговим**» (Спадок, с. 342).

Цікаве спостереження: авторка роману використовує різні порівняльні сполучники. Певно, найчастотнішим є *наче*, напр.: «Анна здригається, **наче від льодяної води**» (Спадок, с. 99); «**Наче у відповідь** – дзвінок» (Спадок, с. 108). Другий за частотністю – порівняльний сполучник тотожності *як*: «Настік піднімає руку, **як на уроці**» (Спадок, с. 91); «...йде до вітальні **фатально, як у прірву**» (Спадок, с. 118) та ін. Найменш частотні сполучники *мов* і *ніби*, зокрема: «...важка завіса розповзлася, **мов у посмішці...**» (Спадок, с. 31); «І очі ховає **якось незвично – ніби не від сорому, від жаху**» (Спадок, с. 9). Аналіз засвідчує, що такі порівняння-обставини образно характеризують певні дії, ситуації.

Виокремлюємо серед порівняльних зворотів-обставин велику підгрупу (до 40 контекстів), у яких порівняння є стійкими, відтворюваними в типових ситуаціях, тобто фразеологічними (традиційними). Такі порівняння «маніфестують фольклорну картину світу та засвідчують глибоку обізнаність автора з народною творчістю свого народу» (Шатілова, 2023, с. 93).

Використання виразів із фольклорної скарбниці додає невимушеності й образності розмовному дискурсу мовців, наприклад, при оцінці зовнішнього вигляду когось чи чогось: «Настік розцвіла, **як та ружа**» (Спадок, с. 75); «...червоні банти пасують, **як коню корона...**» (Спадок, с. 12).

Багато фразеологізованих порівнянь у романі характеризують рух персонажів, і вжито їх саме в партіях наратора. Самі компаративеми залежать від дієслів руху. Для прикладу: «...ухопилася за те прохання, **як за соломинку, вискочила як ошпарена...**» (Спадок, с. 209); «...підхопився, **наче молодий...**» (Спадок, с. 246); «(Неля) Йшла до вітальні, хиталася, **наче п'яна**» (Спадок, с. 375); «...складала речі, **як заведена**» (Спадок, с. 347). Окремі з них належать до жаргонізованого, просторічного спілкування, напр.: «Рвонула звідти, **як підірвана**» (Спадок, с. 114); «Смикається, **наче паралічна...**» (Спадок, с. 384).

Частина компаративем пояснює дієслова стану. Для прикладу: «Аню, не стій, **як засватана**» (Спадок, с. 343); «Стояв біля паркана **як укопаний**» (Спадок, с. 358); «...так і стояла, **мов кам'яна**» (Спадок, с. 476).

Виокремлюємо з аналізованих конструкцій ті, що характеризують важку працю (авторка використовує застаріле слово *гарувати* 'важко працювати, без відпочинку'), напр.: «Я з першого дня **гарувала, як та коняка...**» (Спадок, с. 323); «(Гнат) ...**гарував, як проклятий...**» (Спадок, с. 459).

Окремі порівняння-фразеологізми характеризують процеси мовлення: його наявність або відсутність, інтенсивність, тому залежать від дієслів мовлення: «...а ти все мовчиш, **як та колода**» (Спадок, с. 456); «Дух загарчав, **як дикий звір, розмахнувся, я-а-ак вріже у мордюку московського Азазеля!**» (Спадок, с. 478) (цей приклад демонструє високу експресивність мовлення роману); «...Настік ... **волала мов різана**» (Спадок, с. 213); «Анна говорила – зуби цокотіли, **наче в лихоманці**» (Спадок, с. 334). Інші компаративні фразеологізми характеризують зорову дію, залежачи від дієслів *дивитися*, *зиркати* і под., напр.: «Дивилася на нього, **мов зачарована**» (Спадок, с. 450); «Анна зиркнула на голомозу, **як на божевільну...**» (Спадок, с. 278).

У романі письменниця активно послуговується порівняннями зі структурою речення. У 30 таких порівняннях є повна граматична основа – і підмет, і присудок. Це «класичні» підрядні порівняльні.

Про вподобання авторки до сполучних засобів зазначимо: найчастіше вона використовує порівняльний сполучник подібності *наче*, рідше послуговується сполучником тотожності *як* і подібності – *ніби*, зрідка – порівняльно-зіставним сполучником *ніж*. Такі порівняння можуть образно характеризувати:

- стан персонажа, як-от: «Неля ... увімкнулася, смикнулася, **наче з неї самої хто нирку без наркозу вирвав**» (Спадок, с. 66); «Едік скривився, **наче нерви в зубах оголилися...**» (Спадок, с. 151);

- дії персонажа: «Стояв посеред вітальні, розкинув руки, **наче з неба йому щедрі дари зараз посипляться...**» (Спадок, с. 409); «Поля ... жестикулює відчайдушно, **наче стрітрейсер те бачить**» (Спадок, с. 105);

- дійсність, предметне оточення: «Один ряд книжок на середній полиці підозріло випинається, **наче з десяток вояків ступили крок уперед...**» (Спадок, с. 111).

Сполучник тотожності як письменниця використовує рідше, адже він показує однаковість порівнюваних ситуацій, напр.: «А іноді, **як колись і мріяв ветеринар, увечері пили міцний чай на Редьчиній кухні...**» (Спадок, с. 45); «Розчулилися, обійнялися, **як два потічки злилися**» (Спадок, с. 69).

Сполучник подібності *ніби* в таких двоскладних порівняльних підрядних авторка вживає спорадично, напр.: «...від радості так їсти захотіла! **Ніби я вагітна**» (Спадок, с. 273); «Хавбек вирішує розіграти ревнивця, **ніби то применить його провину і змусить дружину не гніватися**» (Спадок, с. 13).

Порівняльно-зіставний сполучник *ніж*, що вказує на кількісну чи якісну перевагу того, кого чи що порівнюють, над тим, з чим/ким порівнюють, авторка використала в таких конструкціях лише двічі: «Вискакує з бібліотеки раніше, **ніж будь-хто із зібрання встигає відреагувати**» (Спадок, с. 109); «Коридор наповнився людьми скоріше, **ніж світло спалахує...**» (Спадок, с. 160).

Понад 40 порівнянь зараховуємо до неповних підрядних речень, що у своєму складі мають тільки підмет, а присудок можна домислити / позичити із головного речення. Чверть із них – однослівні і мають у своєму складі сполучник тотожності як. З упевненістю вважаємо їх не порівняльними зворотами, а саме підрядними реченнями, через те що об'єктом порівняння стає *хтось* конкретний (звідка *щось* конкретне). Проілюструємо на прикладах: «Вирішила жити, **як я?** – Поля зіщулилася од тих слів. – Ніколи не житиму, **як ти!** – загорлала відчайдушно» (Спадок, с. 323); «Ваш довбанутий бункерний фюрер захотів закінчити, **як Гітлер...**» (Спадок, с. 405).

Синкретичними випадками вважаємо контексти, у яких об'єкт порівняння – неістота, зокрема абстрактне поняття («Дух йде до Едіка, **як неминучість**» (Спадок, с. 421)); міфічне («Нитка роду, **як доля – у кожного своя**» (Спадок, с. 6)); щось із предметного оточення («У стіні щось гуркнуло. **Наче залізо**» (Спадок, с. 188)). Тут не вдаються трансформації (заміни Ор. в. порівняльним чи прислівником), швидше хочеться позичити присудка із сусідньої предикативної частини (напр.: *У стіні щось гуркнуло, наче залізо загуркотіло*).

Об'єкт порівняння (іменник у Н. в., що вказує на конкретних істот) може мати узгоджені означення і приєднуватися сполучником тотожності як (напр.: «Отакі панькані, **як ця Анна, певно, валяться від усього підряд...**» (Спадок, с. 378); «...Дзвінка побачила на Духовій долоні обручку з вишневим, **як Дзвінчині очі, каменем**» (Спадок, с. 356)), або сполучником подібності *наче* («Коли ж несподівано для архітектора СРСР за день розвалився, **наче по-нехлюйському зліплена халупа, Гнат Куроган із подивом для себе зрозумів – нічого не втрачено...**» (Спадок, с. 466) (...халупа розвалилася)); («Бушувала: лупила й лупила, **наче останній бій**» (Спадок, с. 419) (... бій тривав)).

Майже 20 порівняльних конструкцій зовсім не викликають сумнівів щодо свого статусу: у своїй структурі, окрім іменника у Н. в. (підмета), мають слова, які залежать від присудка (додатки або обставини). Власне присудок імпліцитний, не виражений вербально, нульовий. Із групи присудка може бути додаток, як-от: «Дух ... присів на край дивана поряд із Едіком, **як добра мама біля хворого сина**» (Спадок, с. 214); «Зиркнув на Духа грізно, **як мудрий учитель на невинного розбишаку**» (Спадок, с. 184); «...ветеринар звертається до старого, **як турботливий лікар до примхливого пацієнта**» (Спадок, с. 125). У зазначених прикладах скрізь дофразовуємо присудок, беручи із головної частини: *мама ...присіла; лікар ...звертається і т. под.* Якраз ці приклади є оригінальними, свідчать про майстерність письменниці порівнювати нетривіально.

У частині речень у порівняльній конструкції, окрім підмета, є обставини, які теж належать нульовому присудку, який можна домислити, як-от: «...без кінця дивився на годинник у телефоні, **наче до застрашного вечора не години – хвилини**» (Спадок, с. 336) (...лишилися); «А де Поля? – раптом голосно і важко, **наче у горлі камінь, спитала Неля**» (Спадок, с. 478) (...стоїть); «Давай, Аню! – приндиться хавбек, **наче в коробці мільйон доказів провини його дружини**» (Спадок, с. 13) (...лежить).

Значний масив порівняльних конструкцій (64) має чітку вказівку на те, що це неповне підрядне порівняльне, – містять у своєму складі присудок. Підметом у таких реченнях є той самий суб'єкт, що і в головному реченні, напр.: «Неля ... шумно видихала, роззиралася, **наче шукала когось...**» (Спадок, с. 250). Більша частина з цих речень мають у ролі сполучного засобу сполучники подібності *наче* (до 50), *ніби* (10), а в інших авторка роману використовує спорадично *як і мов*.

З-поміж аналізованих конструкцій вирізняються ті, що мають лише присудок у своєму складі, напр.: «...Дух сьорбає гарячий напій, не зводить з Анни уважного погляду, **наче підитовхує**» (Спадок, с. 292); «Щиро чи прикидався – не знаю, але помагав, **як міг**» (Спадок, с. 211) та ін. Таке підрядне, хоч і неповне, однослівне, проте буває важливим для наступного контексту: від нього залежать інші

підрядні, важливі за змістом, як у прикладі: «*Всезмогутній і невловимий час уміє здивувати: то стискає години в хвилини, то розтягує мить у болісну безконечність, **наче хоче**, аби за ту довгу нескінченну мить люди зійшли страхом, посивіли, зневірилися й закам'яніли від горя, щоби світ луснув, небо впало, поливаючи землю не дощем – птахами мертвих надій, а над тим усім – такий тужливий, гіркий плач, що хоч залився слізьми, хоч слухай із сухими очима, однаково дошкребеться до серця...*» (Спадок, с. 123).

Щойно було продемонстровано порівняння, які мають у своєму складі простий дієслівний присудок. Однак є й такі, у яких присудок – складений дієслівний, напр.: «*...ідеально вихована Анна раптом заплющує очі, осідає, **ніби спати зібралася***» (Спадок, с. 282).

Невелика частина з аналізованих конструкцій має у своєму складі, крім присудка, один другорядний член, наприклад, додаток: «*...шумно видихала, роззиралася, **наче шукала когось**...*» (Спадок, с. 250); «*І вам боляче, **наче дітей втратили***» (Спадок, с. 183). Проте найбільше з-поміж таких конструкцій тих, у яких у порівняльному підрядному є різні другорядні члени, а разом уся вона є відбитком певної ситуації, напр.: «*Реалістично описуєш, Поліно, **ніби все на власні очі бачила***» (Спадок, с. 265); «*Той (слідчий) не реагував, **наче давав Артемові простір виговоритися***» (Спадок, с. 276).

Зафіксовані й підрядні порівняльні речення зі структурою односкладного (18). Авторка віддає перевагу порівняльним безособовим реченням, їх більшість, зате означено-, неозначено-особові, інфінітивні вжито спорадично (1–3). Приклад: 1) означено-особового: «*А ти живи так, **наче стоїш на своєму майдані***» (Спадок, с. 212); 2) неозначено-особового: «*...усе сталося геть не так, **як на екрані показують***» (Спадок, с. 46); 3) безособових: «*Поля декларує у бік матері, **наче батька геть немає***» (Спадок, с. 20); «*... і чому його все тягне до труни, **наче там медом намазано***» (Спадок, с. 167); «*Чому ти взагалі ходиш тут поміж нас, **ніби нічого не сталося***» (Спадок, с. 418); 4) інфінітивного: «*Дихання зупиняється, **наче й геть не дихати їй після таких новин***» (Спадок, с. 23).

Отже, розглянуто основні структурні різновиди порівняльних конструкцій Люко Дашвар у романі «СпАДок». Проте важливо з'ясувати і їхню роль в аналізованому художньому тексті. Як зазначає Н. Шатілова, порівняння «відображають закріплені в побутовій свідомості українців стереотипні образні асоціації й водночас постають вартісними виразниками авторського світовідчуття і світосприймання. Порівняння індивідуального характеру яскраво презентують індивідуально-авторську картину світу творця художнього тексту» (Шатілова, 2023, с. 92).

Серед мовностилістичних функцій порівнянь виокремлюємо такі: *образно-експресивну, зображальну, характеризувальну та оцінну*.

Порівняння належать до засобів мовної експресивності, тобто надають мовленню виразності, емоційності та образності, допомагають передавати особисті почуття, емоції та оцінки, підкреслюючи інформацію та привертаючи увагу реципієнта. *Образно-експресивний* вплив порівняльних конструкцій на читача /слухача підсилюється фразеологізмами, алюзіями, словами-експресемами, як-от: «*Редька головою хитнув, витер сльозу кулаком, **наче заборонив собі нюні розводити***» (Спадок, с. 319); «*Дух завершив **мордувати** компанію випиттям подробиць ганебної їхньої поведінки на ювілеї архітектора, зазбирався геть, <...> та перед тим гукнув Анну до їдальні, **наче ще не всю душу з неї вимотав***» (Спадок, с. 230).

Порівняння індивідуального характеру яскраво презентують індивідуально-авторську картину світу творця художнього тексту. Люко Дашвар творить оригінальні порівняння. «Побудовані на індивідуальних асоціаціях, суб'єктивних естетичних уподобаннях, вони мають значний прагматичний потенціал» (Шатілова, 2023, с. 96). Наприклад: «*Дзвінка сяє так щиро, **наче в похмурому морзі увімкнули сотню сонць***» (Спадок, с. 173) (Дзвінка працювала судмедекспертом у морзі); «*Микола одразу й невідворотно **відчув себе капітаном Америкою і Господом Богом одночасно***» (Спадок, с. 234) (алюзія до супергероя коміксів Капітана Америки доростає до непереможності Всевишнього); «*Не підходь до мене, – говорить, задкує ближче до сержанта, зсуває стільці як перепону, **наче Едік женеться за нею з отрутою кураре***» (Спадок, с. 177) (цю отруту використовували тубільці з Південної Америки для наконечників стріл); «*Картинка вражала, **наче одна з фантазій Далі***» (Спадок, с. 321) (усім відомо про епатажність Сальвадора Далі) та багато ін.

Зображальна функція компаративем зумовлена тим, що побутова свідомість українців закріпила порівняння людини, її вдачі, поведінки і з іншими істотами (людьми чи тваринами), що мають яскраво виражені й добре відомі мовцеві характеристики. У тексті чимало компаративем, де об'єктом порівняння стають тварини: «*І дивиться на нього, **як щеня на хазяїна: догодив?***» (Спадок, с. 238); «*Анна почувалася безпорадною **білкою**...*» (Спадок, с. 229); «*Відвернувся, тупцював на місці, **як та коняка***» (Спадок, с. 79). У низці випадків об'єктом порівняння стає типова ситуація, у якій може перебувати людина: «*Мить дивиться на нього напружено, **наче стоїть на краю прірви** – крок уперед*

і пропала!» (Спадок, с. 23); «Хавбек усміхнувся так задьористо, наче тільки-то забив найголовніший гол свого життя» (Спадок, с. 377); «Навпаки, був дуже збудженим, піднесеним, наче отримав джек-пот» (Спадок, с. 197). Порівняння, отже, здійснене на основі подібності поведінки, рухів, зовнішньої схожості тощо. Розмаїття таких художньо-образних порівнянь, «з одного боку, мають викликати в уяві читача нібито звичні словесні картини, з іншого – ускладнюють художній текст, роблять його багатоплановим, багатоплановим, ... примушують працювати думку й уяву» (Голоух, 1996, с. 3).

Характеризувальна функція порівнянь виявляється в описі зовнішності персонажів, їхніх дій, станів. Портретні характеристики героїв роману осмислені крізь призму образів та етнокультурних символів: «...і щоразу після примусового сну Гнат Петрович повертався до свідомого існування **свіжим огірком**» (Спадок, с. 61) (пор.: *свіжий, як огірок*); «Стояла **каменем**, ковтала сльози» (Спадок, с. 169). Дії і поведінка людини теж образно схарактеризовані за допомогою порівнянь, напр.: «Неля і Настік – зчепилися не на жарт, плювали одне в одного образами беззастережно, щедро, **як з відра хлюпали...**» (Спадок, с. 299); «**Бреше, як чеше**, тільки й лускотить, – обурився Артем» (Спадок, с. 215).

Оцінна функція порівняльних конструкцій у романі виявляється через контекстуальне мовне оточення – лексеми з оцінною семантикою, що увиразнюють аксіологічне забарвлення тексту: «**Кидаєш все, біжиш як ненормальна**» (Спадок, с. 323); «Тебе не можна підпускати до людей. **Як чуму! Як вічну мерзлоту чи отруєну воду. Як усіх цих сволот – соловйових-симоньян-скабєєвих. Здохни вже!**» (Спадок, с. 419); «**Варнякаєш, ніби – в хлам**, та мені чомусь здається – ти геть не п'яний!» (Спадок, с. 91).

Н. Шатілова стверджує, що в художньому тексті «порівняльні конструкції ... передають асоціативно-оцінну семантику, відображаючи не лише почуттєві стереотипи українців як етнокультурної спільноти, своєрідність їхньої мовної картини світу, але й постають вартісними виразниками авторського світовідчуття і світосприймання» (Шатілова, 2023, с. 94).

Висновки. Аналізовані порівняльні конструкції з детективу Люко Дашвар підтверджують думку дослідниці. Письменниця майстерно й оригінально використовує порівняння у своїх творах, і в цьому особливість її ідіостилю.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в поглибленому вивченні засобів вираження категорії порівняння у різних функціональних та індивідуальних стилях.

ДЖЕРЕЛО

Спадок – Дашвар, Люко (2023). *Спадок*. КСД.

ЛІТЕРАТУРА

- Бабій, І. М. (2005). Граматико-стилістична характеристика порівнянь у романі «Марія» У. Самчука. *Наукові записки ТНПУ*, XVII, 57–65.
- Вірлич, Є. (2024). «Спадок»: новий роман Люко Дашвар – про радянщину в голові, Херсон та справжні сімейні цінності. *Кавун City*. 10 січня 2024 р. URL: <https://surl.li/pfpmtu> (дата запити: 20.10.2025).
- Вороніна, Ю. В. (2011). Порівняння як елемент ідіостилю Люко Дашвар. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство*, XXIV/1, 425–433.
- Герман, В. В., & Кириленко, Н. І. (2024). Лінгвістичний статус порівняльних синтаксем у структурі простого речення. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*, (208), 112–119. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-15>
- Голоух, Л. В. (1996). *Порівняння як структурно-стилістичний компонент художнього тексту (на матеріалі сучасної української прози)* (Автореферат дис. канд. філол. наук). Інститут української мови НАН України.
- Горба, Г. (2012). Засоби вираження порівнянь у романі Люко Дашвар «Рай.центр». *Студентський вісник* (Вип. 30, с. 182–184). Вид-во ТНПУ імені Володимира Гнатюка.
- Донік О. М. (2018). Функційно-стилістичне навантаження порівняльних конструкцій у творах Надійки Гербіш. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (43), 150, 19–22.
- Дуденко, О., & Жила, Т. (2017). Особливості порівнянь у прозі Люко Дашвар. *Філологічний часопис*, 2 (10), 99–111.
- Звягіна Г. О. (2015). Вияв категорії порівняння у структурі художнього мовлення Григора Тютюнника. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, (53), 107–109.
- Конторчук, Г. (2010). Структурно-семантичні особливості порівняльних конструкцій в історичній повісті Валерія Шевчука «Розсічене коло». *Волинь – Житомирщина*, (20), 261–270. URL: <https://surl.li/zeayaj> (дата запити: 20.12.2025).
- Кучеренко, І. К. (1959). *Порівняльні конструкції мови в світлі граматики*. Вид-во Київського ун-ту.
- Люко Дашвар про книгу «Спадок»: «Це наше остаточне прощання із Радянським Союзом». *TVпарк*. 9 грудня 2023. URL: <https://surl.li/pogfyf> (дата запити: 20.12.2025).
- Люко Дашвар: «Пишу так, аби зрозуміли всі»: в УГСП стартував весняний сезон «Відкритого університету» зустріччю з золоту письменницею України Люко Дашвар. *Сайт Університету Григорія Сковороди у Переяславі*. 24.03.2025. URL: <https://surl.li/cc/cissqk> (дата запити: 20.12.2025).
- Марчук, О. І. (2003). *Структурно-типологічні параметри порівняльних конструкцій в ідіостилі М. М. Коцюбинського* (Автореферат дис. канд. філол. наук). Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
- Межов, О. (2014). Синтаксичні конструкції порівняльної модальності в поетичних творах Тараса Шевченка. *Волинь філологічна: текст і контекст*, (18), 297–308.

- Межов, О. Г. (2006). Порівняльні синтаксиси і підрядні конструкції в поетичних творах Лесі Українки. У *Леся Українка і сучасність* (т. 3, с. 291–301). Волин. обл. друк.
- Павлюк, Т. П. (2011). *Порівняльні звороти в сучасному українському поетичному тексті* (Автореферат дис. канд. філол. наук). Запорізький національний університет.
- Рошко, С. М., & Мірченко, М. В. (2023). Засоби вираження категорії порівняння у романі Ю. Винничука «Аптекарь». *Закарпатські філологічні студії*, 29 (2), 48–53. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.2.9>
- Шатілова, Н. О. (2023). Порівняння в мовно-образній системі художнього тексту (на матеріалі творів Сидора Воробкевича). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 34 (73), 1/1, 92–97. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.1.1/16>

REFERENCES

- Babii, I. M. (2005). Hramatyko-stylistychna kharakterystyka porivnian u romani «Mariia» U. Samchuka [Grammatical and stylistic characteristics of comparisons in U. Samchuk's novel «Maria»]. *Naukovi zapysky TNPU*, XVII, 57–65. (in Ukrainian)
- Donik, O. M. (2018). Funktsiino-stylistychno navantazhennia porivnialnykh konstrukttsii u tvorakh Nadiiky Herbish [Functional and stylistic load of comparative constructions in the works by Nadia Herbish]. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI (43), 150, 19–22. (in Ukrainian)
- Dudenko, O., & Zhylova, T. (2017). Osoblyvosti porivnian u prozi Liuko Dashvar [The peculiarities of similes in Liuko Dashvar's prose]. *Filolohichnyi chasopys*, 2 (10), 99–111. (in Ukrainian)
- Herman, V. V., & Kyrylenko, N. I. (2024). Lihvistychnyi status porivnialnykh syntaksem u strukturi prostoho rechennia [Linguistic status of comparative syntaxes in the structure of a simple sentence]. *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky*, (208), 112–119. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-15> (in Ukrainian)
- Holoiukh, L. V. (1996). *Porivniannia yak strukturno-stylistychni komponent khudozhnogo tekstu (na materiali suchasnoi ukrainskoi prozy)* [Comparison as a structural-stylistic component of the artistic text (based on the material of contemporary Ukrainian historical prose)]. (Avtoreferat dys. kand. filol. nauk). Instytut ukrainskoi movy NAN Ukrainy. (in Ukrainian)
- Horba, H. (2012). Zasoby vyrazhennia porivnian u romani Liuko Dashvar «Rai.tsentr» [Means of expressing comparisons in Lyuko Dashvar's novel «Paradise.center»]. U *Studentskyi visnyk* (vyp. 30, s. 182–184). Vyd-vo TNPU Volodymyra Hnatiuka. (in Ukrainian)
- Kontorchuk, H. (2010). Strukturno-semantychni osoblyvosti porivnialnykh konstrukttsii v istorychnii povisti Valerii Shevchuka «Rozsichene kolo» [Structural and semantic features of comparative constructions in Valery Shevchuk's historical novel «The Severed Circle»]. *Volyn – Zhytomyrshchyna*, (20), 261–270. URL: <https://surl.li/zeayaj> (data zapytu: 20.12.2025). (in Ukrainian)
- Kucherenko, I. K. (1959). Porivnialni konstrukttsii movy v svitli hramatyky [Comparative structures of language in the light of grammar]. Vyd-vo Kyivskoho un-tu. (in Ukrainian)
- Liuko Dashvar pro knyhu «Spadok»: «Tse nashe ostatechne proshchannia iz Radianskym Soiuzom» [Liuko Dashvar on the book «The Legacy»: «This is our final farewell to the Soviet Union»]. *TVpark*. 9 hrudnia 2023. URL: <https://surl.li/pogfyf> (data zapytu: 20.12.2025). (in Ukrainian)
- Liuko Dashvar. «Pyshu tak, aby zrozumily vsi»: v UHSP startuvav vesnianyi sezon «Vidkrytoho universytetu» zustrichchiu z zolotoiu pysmennytseiu Ukrainy Liuko Dashvar [Liuko Dashvar: «I write so that everyone can understand»: the spring season of the «Open University» at the UHSP kicked off with a meeting with Ukraine's «Golden Writer» Liuko Dashvar]. *Sait Universytetu Hryhoriia Skovorody u Pereiaslavi*. 24.03.2025. <https://surl.li/cc/cissqk> (data zapytu: 20.12.2025). (in Ukrainian)
- Marchuk, O. I. (2003). *Strukturno-typolohichni parametry porivnialnykh konstrukttsii v idiostyli M. M. Kotsiubynskoho* [Structural and typological parameters of comparative constructions in the idiolect of M. M. Kotsiubynskiy]. (Avtoreferat dys. kand. filol. nauk). Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova. (in Ukrainian)
- Mezhov, O. (2014). Syntaktychni konstrukttsii porivnialnoi modalnosti v poetychnykh tvorakh Tarasa Shevchenka [Syntactic constructions of comparative modality in Taras Shevchenko's poetic works]. *Volyn filolohichna: tekst i kontekst*, (18), 297–308. (in Ukrainian)
- Mezhov, O. H. (2006). Porivnialni syntaksemy i pidriadni konstrukttsii v poetychnykh tvorakh Lesi Ukrainky [Comparative syntactic structures and subordinate clauses in Lesya Ukrainka's poetic works]. U *Lesia Ukrainka i suchasnist* (Т. 3, с. 291–301). Volyn. obl. dрук. (in Ukrainian)
- Pavliuk, T. P. (2011). *Porivnialni zvoroty v suchasnomu ukrainskomu poetychnomu teksti* [Comparative phrases in modern Ukrainian poetry texts]. (Avtoreferat dys. kand. filol. nauk). Zaporizkyi natsionalnyi universytet. (in Ukrainian)
- Roshko, S. M., & Mirchenko, M. V. (2023). Zasoby vyrazhennia katehorii porivniannia u romani Yu. Vynnychuka «Aptekar» [Means of expressing the category of comparison in Yuriy Vynnychuk's novel «The pharmacist»]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 29 (2), 48–53. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.2.9> (in Ukrainian)
- Shatilova, N. O. (2023). Porivniannia v movno-образnii systemi khudozhnogo tekstu (na materiali tvoriv Sydora Vorobkevycha) [Comparison in the language-picture system of artistic text (based on the works of Sydir Vorobkevych)]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka*, 34 (73), 1/1, 92–97. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.1.1/16> (in Ukrainian)
- Virlych, Ye. (2024). «Spadok»: novyi roman Liuko Dashvar – pro radianshchynu v holovi, Kherson ta spravzhni simeini tsinnosti. [«Legacy»: Lyuko Dashvar's new novel is about Soviet mentality, Kherson, and true family values]. *Kavun.City*. 10 sichnia 2024 r. URL: <https://surl.li/pfpmtu> (data zapytu: 20.10.2025). (in Ukrainian)
- Voronina, Yu. V. (2011). Porivniannia yak element idiostyliu Liuko Dashvar [Comparison as an element of Liuko Dashvar's idiolect]. *Aktualni problemy slov'ianskoi filolohii. Serii: Lihvistyka i literaturoznavstvo*, XXIV/1, 425–433. (in Ukrainian)
- Zviahina, H. O. (2015). Vyiav katehorii porivniannia u strukturi khudozhnogo movlennia Hryhora Tiutiunnya [Identification of the category of comparison in the structure of Hryhir Tiutiunnyk's artistic speech]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*, 53, 107–109. (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 25.12.2025 року

Дата прийняття статті: 31.01.2026 року

Опубліковано: 01.04.2026 року